



Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3495>

**AUTHORITARIANISM EXTENDING TO DIASPORA:
TRANSNATIONAL REPRESSION POLICIES OF
AUTHORITARIAN REGIMES AND THE IRANIAN EXAMPLE**

**DİASPORAYA UZANAN OTORİTERLİK:
OTORİTER REJİMLERİN ULUS-ÖTESİ BASKI POLİTİKALARI
VE İRAN ÖRNEĞİ**

Mustafa Cem Oğuz¹

Abstract

How authoritarian regimes maintain and protect their power is a case that has been studied for a long time. However, this literature developed more nation-centered and envisioned the power struggle at the national level. However, with globalization and developments in information technologies, national borders have been lost and the area of sovereignty has become ambiguous. While it was previously thought that these developments would have negative consequences for authoritarian regimes, over time it was observed that the autocracies adapted to this new era. Today, such regimes do not maintain their power only with the policies in the national borders, but they also developed transnational repression policies. In this study, we will examine the transnational respression policies developed by the Islamic Republic of Iran to control diaspora-based opposition. The main claim of our study is that Iran's diaspora politics is largely similar to other authoritarian regimes and follows the repressive policies they use. Thanks to these policies, the regime was able to maintain its power despite the social demonstrations that have continued since 2009.

Keywords: Authoritarian Regimes, Diaspora Politics, Extraterritorial Repression, Networked Authoritarianism, Iran Politics.

Özet

Otoriter rejimlerin iktidarlarını nasıl sürdürdükleri ve korudukları uzun zamandır incelenen bir konudur. Ancak bu literatür daha çok ulus merkezli gelişmiş ve de iktidar mücadelesini ulusal sınırlar içinde tahayyül etmiştir. Halbuki küreselleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ile ulusal sınırlar önemini yitirmiş ve egemenlik alanı müphem bir hal almıştır. Önceleri bu gelişmelerin otoriter rejimler hilafına sonuçlar yaratacağı düşünülürken, zaman geçtikçe otokrasilerin bu yeni döneme uyum sağladıkları görülmüştür. Günümüzde bu tip rejimler iktidarlarını sadece ulusal sınırlar içindeki politikalar ile korumamakta ve ulus-ötesi baskı politikaları da geliştirmektedirler. Bu çalışmada ise İran İslam Cumhuriyeti'nin diaspora kaynaklı muhalefeti kontrol edebilmek için geliştirdiği ulus-ötesi baskı politikaları incelenmiştir. Çalışmamızın temel iddiası da İran'ın diaspora siyasetinin diğer otoriter rejimlere büyük ölçüde benzediği ve onların kullanmakta olduğu baskı politikalarını takip

¹Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, oguzmustafacem@gmail.com, 0000-0003-3968-350X

ettiğidir. Bu politikalar sayesinde rejim 2009 yılından itibaren süren toplumsal gösterilere rağmen iktidarını koruyabilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otoriter Rejimler, Diaspora Siyaseti, Ulus-ötesi Baskı, Şebekeleşmiş Otoriterlik, İran Siyaseti.

GİRİŞ

Otoriter rejimlerin² güçlerini nasıl korudukları ve pekiştirdikleri sıklıkla ele alınan bir konudur. Ancak bu zengin literatür metodolojik ulusçuluğun sınırlarını aşmamakta ve otoriterliği ulus devletin sınırları üzerinden ele almaya devam etmektedir. Bu noktada da küreselleşme ile meydana gelen sınır ötesi nüfus hareketliliğini ve buradan doğan yeni tip devlet-vatandaş ilişkilerini ihmal etmektedir. Özellikle diaspora siyaseti bu literatürün henüz ilgisini yeterince çekmemektedir. Göç veren devletlerin, egemenliklerinin ötesindeki yurttaşları ile karşılıklı ilişkisini konu alan “diaspora siyaseti” 2000’lerin başında çalışılmaya başlandığında daha çok diasporanın, anayurt üzerindeki demokratik etkisi öne çıkarılıyordu (Hagel & Peretz, 2005; Adamson, 2002). Buna göre baskıcı rejimden kurtulan diaspora iktisadi ve siyasi özgürlüğü ile örgütlenerek, anayurttaki demokratik dönüşüm için inisiyatif alacak ve hem yurttaşlarını harekete geçirecek hem de iktidarı reform yolunda zorlayacak adımlar atacaktı (Koinova, 2009). Ancak özellikle 2010’lı yıllar ile demokratik gerilemenin dünyada bir trend yakalaması ve buna mukabil otoriter rejimlerin yaygınlaşması pek çok şey gibi diasporanın, anayurt üzerindeki olumlu etkisinin de sorgulanmasına neden oldu. Hatta bu sorgulama diasporanın, otoriter rejim tarafından kontrol edildiği ve devşirildiği iddiaları ile daha da ileri bir boyuta taşındı. Öyle ki, diasporanın demokratikleşme sürecinde özne olması beklenirken, otokrasinin konsolidasyonunda bir araç haline geldiği yorumları yapıldı (Tsourapas, 2015). Bu okumaya göre otoriter rejimler, diasporayı kontrol altında tutabilmek için bir dizi araç kullanmaktadırlar. “Ulus-ötesi Baskı” (Transnational/Extraterritorial Repression) olarak adlandırılan bu politikalar fiziksel şiddetten, sosyal medyada karalamaya kadar yayılan geniş bir yelpazeye sahiptir (Moss, 2016; Cooley & Heathershaw, 2017). Ulus-ötesi baskı ile otokrasiler diasporadaki muhaliflerini susturdıkları gibi onların entelektüel ve finansal desteği ile mücadele edebilen iç muhalefeti de sindirmektedirler. Ayrıca devşirebildikleri diaspora üyeleri ile ev sahibi demokratik ülke üzerinde lobi faaliyeti yürütebilmekte ve böylece uluslararası toplumun eleştirilerini/yaptırımlarını sınırlayabilmektedirler. Yine terbiye ettiği diasporanın finansal kaynakları ile anayurttaki başarısız ekonomi yönetimini telafi edebilmektedirler. Kısacası ulus-ötesi baskı günümüz otoriter rejimlerinin birçok açıdan ömrünü uzatabilmektedir.

Bu çalışmada ulus-ötesi baskı politikalarının genel bir çerçevesini çizdikten sonra 1979 yılından beri bir otokrasi olarak varlığını sürdüren İran İslam Cumhuriyeti’nin ulus-ötesi baskı politikalarını ele alacağız. Zaman kesiti olarak daha çok 2009 protestoları sonrasında odaklanacak olan makalenin temel iddiası rejimin sık sık meşruiyet krizlerine girmesine ve içeride protestoların artmasına rağmen varlığını sürdürebilmesinin arkasında ulus-ötesi baskı ile diasporayı sindirebilmesi yatmaktadır. Diaspora’nın önderliği ve desteği azalınca, rejim kolluk kuvvetleri ile içeride kontrolü rahatlıkla tesis edebilmektedir.

Otoriter Rejimlerin Uzun Kolları: Ulus-Ötesi Baskı Politikaları

Otoriter rejimler nüfusun sınırötesi hareketliliğini üç faz üzerinden kontrol etmektedirler: ülkeden *çıkış* fazı, *diaspora* süreci ve de *geri dönüş* fazı (Tsourapas, 2020: 5). Geçmişin otoriter rejimleri yurttaşlarının ulus-ötesi hareketliliğine şüphe ile yaklaşıp, bunu

² 1950’lere kadar otoriter rejimleri tanımlamak ve onları demokratik ve totaliter rejimlerden ayırmak nispeten kolaydı (Linz & Stepan, 1996). Ancak 2000’li yıllarda gri bölgedeki rejimlerin çoğalmasında bu netlik kayboldu ve otoriter rejim başlığı altında incelenen birçok farklı rejim tipi ortaya çıktı. “Seçimli Otoriter”, “Rekabetçi Otoriter” ve “Hegemonik Otoriter” gibi isimler alan bu devletler iktidar muhalefet ilişkilerinin şiddetine göre birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Ama bu çalışmada spesifik bir alt türden ziyade bir ideal tip olarak otoriter rejimden bahsedeceğiz. Bu nedenle çalışma boyunca “Otoriter rejim” ifadesi ile Freedom House indekslerine göre “özgür olmayan ülke” olarak sınıflanan, insan hakları ve siyasal çoğulculuğu reddeden, hukukun üstünlüğünü tanımayan, kuvvetler ayrılığını reddeden ve tüm demokratik prosedürleri iktidarda kalabilmek için istismar eden günümüzdeki tüm baskıcı rejimleri kastedeceğiz.

engellemeye, sınırlandırmaya dönük düzenlemeler üretirken -özellikle Berlin Duvarı ile cisimleşen Varşova Paketi ülkeleri-, günümüzde çeşitli nedenler ile bu hareketliliğe göz yummakta hatta sıklıkla teşvik etmektedirler. Rejimler özellikle muhalif yurttaşları bastırma maliyetinin yüksekliğinden ve de göç eden yurttaşın ülkeye getireceği dövizden hareketle “çıkışa” izin vermekte/göz yummaktadır. Ancak yine de “çıkışı” kontrol etmek, otoriter rejimlerin sürekliliğinde önem arz etmektedir. Bu noktada ellerinde bir dizi kontrol aracı bulunmaktadır. Öncelikle rejimler keyfi bir şekilde oluşturdukları “kara listeler” ile yurttaşlarının çıkışına izin vermeyebilirler, ikinci olarak “çıkış” prosedürlerini kasıtlı bir şekilde yavaşlatabilirler, ya da gerekli evrakları vermeyebilirler, üçüncü olarak ise çıkışa gayri resmi yollarla engel olurlar.

Ama yukarıda da belirttiğimiz üzere batı ile iktisadi ve siyasi yoğun ilişki içinde bulunan devletler “çıkış” konusunda çok katı politikalar benimsememektedirler. Özellikle diasporanın, ülke ekonomisine dolaylı ve doğrudan yapacağı katkı da rejimleri bu yönde esnekletmektedir. Bu katkılar arasında; döviz akışı beklentisi, diasporadaki yurttaşların memleketlerinde yapacakları yatırımlar, işsiz sayısının göç ile azalması ve gidenlerin orada elde edeceği yetenekler ve eğitim bulunmaktadır (Tsourapas, 2020a: 352). Yine diasporanın konuk ülke üzerindeki lobi etkisi de otoriter rejimi uluslararası kamuoyunun eleştirilerinden/şikayetlerinden koruyan bir kalkan etkisi yapmaktadır (Tsourapas, 2018: 408). Ayrıca rejimin teşvik ettiği ya da göz yumduğu göç hareketliliği de onun lehine uluslararası arenada bir koz sağlamaktadır (Dağı, 2020). Ancak bu tip rejimler diaspora ile ilişkilerini de tıpkı yurtiçindeki vatandaşları ile olan ilişkilerindeki gibi yine otoriter araçlar ve gayeler ile sürdürmektedir. Diasporanın kontrolü, ehlileştirilmesi ve rejimin çıkarları doğrultusunda mobilize edilmesi için birçok kontrol mekanizması yaratılmış ve rejimler de “otoriter öğrenme” yolu ile bunları taklit etmeye başlamışlardır (Moss&Michaelsen&Kennedy, 2022: 735).

Bu kontrol mekanizmaları ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir de diasporadaki nüfuslarını ikilikler üzerinden tanımlama ve böylece kontrol etme noktasında ortaklaşmaktadırlar. Glasius’un (2018) kavramları ile bu tip rejimler diasporadaki nüfuslarını “*Tebaa vs. kanun kaçağı*”, “*vatansever vs. hain*” ya da “*klient*” olarak tanımlamaktadırlar. Kanun kaçağı ve hain olarak ötekileştirilen nüfusa karşı rejimin benimsediği araçlar ise çok çeşitli olabilmektedir. Öncelikle bu insanlar sıklıkla gözdağı amacıyla tehdit edilmekte, fiziksel zarar görebilmekte ve hatta suikastlara uğrayabilmektedir (Moss, 2016). Bu sayede diasporadaki tüm yurttaşlara “güvenli liman” diye bir yerin olmadığı ve rejimin elinin uzun olduğu mesajı verilmektedir. Ancak bu araç sınırlı şekilde ve istisnai olarak kullanılmaktadır. Zira özellikle suikast eylemi, ev sahibi ülkenin egemenlik hakkını doğrudan ihlal eden ve onu küçük düşüren bir olgu olduğu için diplomatik bir krize neden olabileceği gibi uluslararası yaptırımların doğmasına da neden olabilir (Moss, 2016: 482). Bu konuda en taze örnek 2018 tarihinde Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı’nın, İstanbul’da Suud rejiminin adamları tarafından öldürülmesidir. Bu suikast uluslararası toplumda büyük bir infial yaratmış ve başta Türkiye olmak üzere birçok ülkenin Suudi Arabistan ile ilişkilerini askıya almasına ve ülkenin uluslararası organizasyonlardan dışlanmasına neden olmuştur.³

Rejimler finansal anlamda ise yurttaşlarının ülke içindeki menkul ve gayri menkullerine el koyabilmekte ya da vergi cezaları ile onları sindirebilmektedir. Bu insanlar yurtdışındaki devlet kurumları ya da hükümete yakın sivil toplum kuruluşları tarafından gözetim altında tutulmakta ve haklarında raporlar yazılmaktadır. Gözdağı için ülkede kalan yakınları maddi ve fiziksel anlamda cezalandırılmaktadır. *Proxy Punishment* (Vekaleten Cezalandırma) olarak da adlandırılan bu uygulama belki de diasporayı en etkili şekilde pasifize eden yöntemdir (Moss&Michaelsen&Kennedy, 2022). HRW’nin (İnsan Hakları İzleme Örgütü) birçok raporunda da yer alan bu uygulama özellikle Ortadoğu rejimleri tarafından sıklıkla tatbik edilmektedir. Buna göre rejim aleyhinde eylemlerde bulunan ya da fikir beyan eden yurtdışındaki vatandaşların yakınlarını çeşitli şekillerde taciz edilmekte ya da baskı altına alınmaktadır. İfadeye çağırma, evlere baskın yapılması, iş yerlerinin talan edilmesi ve vergi cezaları ile üstlerine gidilmesi en hafif göz dağı taktikleridir. Göz

³<https://www.theguardian.com/world/2018/oct/18/liam-fox-pulls-out-of-saudi-event-over-alleged-of-jamal-khashoggi> (Erişim, 2023).

altına alma, tutuklama, işkenceden geçirme ve yok etme gibi daha ağır yöntemler de rejimlerin baskı repertuarının içinde yer alabilmektedir. HRW'nin Mısır rejimi üzerine hazırladığı 2019 tarihli rapora göre yurtdışında yaşayan 28 gazeteci ve insan hakları savunucusunun aileleri çeşitli şekillerde göz dağına maruz kalmışlardır. Teröristlere yardım etmek suçlaması ile evleri basılmış, pasaportlarına el konulmuş, özel eşyaları ve paraları gasp edilmiştir. Birkaç vakada ise gözaltına alınan insanlardan bir daha haber alınmamıştır.⁴ Bu tarz cezalandırma olaylarının vuku bulması da diasporadaki insanları anayurttaki yakınlarının başına bir şey gelmesini istemedikleri için protesto eylemlerinden ve eleştirel paylaşım yapmaktan uzak tutmaktadır. Vekaleten cezalandırma pratiğinin bir diğer sonucu da diasporadaki insanların birbirlerinden uzak durması ve kolektif hareket etmekten çekinmesidir. Rejimin sadık yurttaşları ve diplomatları ile sürekli bilgi topladığını ve takip ettiğini bilen insanlar, birbirlerinden şüphelenmektedirler. Böylece rejim diaspora aktivizmini doğmadan engellemektedir.

Rejimler diasporadaki yurttaşlarının oy kullanmalarını da gayri resmi yollar ile engellemektedir. Yine ev sahibi ülke nezdinde diplomatik baskı kurarak muhaliflere ait olan medya kurumlarını kapattırma, onları terörist olarak suçlama ve böylece deport ettirme gibi yöntemler benimsenmektedir. Otoriter rejimler, diasporadaki nüfusun ülkeye *geri dönüşünü* de resmi ve gayri resmi yollarla düzenlemektedir. Bu rejimler muhalif bireylerin çifte vatandaşlık haklarını reddederek, onları vatandaşlıktan çıkarabilmektedir. Ayrıca yeni pasaport taleplerini reddederek, ülkeye geri dönüşlerine mâni olmaktadır. Ya da tutuklama, cezalandırma tehditleri ile insanları ülkelerine geri dönmekten caydırmaktadır (Tsourapas, 2020: 5).

Bu tip rejimler *hain* olarak değerlendirmedeği ekspatları ise haklara sahip olan bir yurttaş olarak değil, mali kaynak sağlayan bir *tebaa* olarak görürler. Bu durumda rejim dış ofisleri ile sıkı bir şekilde gözetlediği ve böylece sindirdiği tebaalarını hem rejim karşıtı pozisyon almaktan caydırır hem de onları vergiler (diaspora vergileri) ve döviz gelirleri üzerinden bir mali kaynağa dönüştürür. Bu noktada tebaaların yurtiçine aktardıkları kaynaklar cari açığın kapatılmasında önemli bir işlev görür. Ancak diasporanın kontrolü salt baskı aygıtları ile sağlanmaz. İktidarlar diasporadaki tebaada yarattıkları meşruiyet ile de bu kontrolü ve mali kaynakları sağlayabilir. Özellikle sembolik ve söylemsel performansı ile diasporadaki insanları rejim için çalışmaya ve onu korumaya ikna edebilir. Popülist söylemler üzerinden icra edilen bu performans ile diasporadaki nüfus *sadık* ve *hain* olarak ayrıştırılıp, sadık olarak tanımlananların, diğerleri üzerinde baskı ve kontrol kurması sağlanabilir. Yine iktidarın çıkarları doğrultusunda, buldukları ülkenin yönetimine karşı lobi faaliyetleri yürütebilirler. Dolayısıyla diaspora nüfusu pekâlâ illiberal, anti-demokratik ve otoriter bir ajandanın takipçisi olup, anayurttaki (homeland) otoriter rejimin ulus-aşırı ajanları olarak devşirilebilirler (Adamson, 2020: 151). Böylelikle diasporada yaşayan sıradan bir insan bulunduğu ülkede göçmen, kaçak ve azınlık olmanın yükünü yaşarken aynı zamanda geldiği ülkenin ve içinde bulunduğu diaspora topluluğunun şiddetine ve tehditlerine de maruz kalmaktadır.

Otoriter rejimler ulusal kalkınma programları ve ihtiyaç duydukları uzmanlık alanları için yurtdışına öğrenci göndermektedir. Gönderilen bu öğrenciler gittikleri ülkedeki liberal kültürün etkisi ile rejime dönük sorgulayıcı bir pozisyon alabilmekte, protestolara katılabilmekte ve de anayurttaki rejim karşıtı gösterilere siber aktivizm ile dahil olabilmektedir. Bu noktada rejimler diasporadaki bu yurttaşlarının "klient" olma konularından faydalanarak, onları pasifize edebilirler. Burs ya da maaş kesme bunun en tipik yöntemidir. Hatta burs/maaş kesme tehdidi üzerinden bu öğrenciler diasporada rejim lehine mobilize edilmektedirler. Kaddafi döneminde, Libya bursiyerlerinin Kaddafi'nin uluslararası ziyaretlerinde onu karşılamaları ve onun lehine gösterilerde bulunmaları bir zorunluluktu.⁵ Otoriter rejimler ayrıca kendisine bağımlı olmayan diaspora muhaliflerini de onlara çeşitli kaynaklar ve makamlar sunarak "klient" haline getirmekte ve böylece devşirebilmektedir (Glasius, 2018).

Otoriter rejimlerin bahsettiğimiz bu ulusötesi baskı aygıtları/taktikleri birçok örnekte başarılı sonuçlar vermekte ve rejimin diaspora tarafından protesto edilmesine ya da rejim

⁴ <https://www.hrw.org/news/2019/11/19/egypt-families-dissidents-targeted> (Erişim, 2003)

⁵ <https://www.aljazeera.com/features/2011/2/17/libyans-in-us-allege-coercion> (Erişim, 2023)

karşıtı bir toplumsal hareketin diasporadan maddi ya da fikri destek bulmasına engel olmaktadır. Diasporadaki muhalifler de bu baskı karşısında ya anayurttaki yakınların koruyabilmek ya da anayurdu ile bağlantısını koparmamak için açıkça rejim karşıtı pozisyon almaktan çekinmektedir. Freedom House'un 2014-2021 verilerine göre en yaygın ulus-ötesi baskı pratiği %42 ile gözaltı, %26 ile teslim etme, %22 ile keyfi sınır dışı etmedir. Suikast ise %4 ile nadir bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda ise Rusya başı çekmektedir. Rusya'nın ulus-ötesi baskı pratiklerinin dörtte birini muhaliflere yapılan suikastlar oluşturmaktadır (Freedom House, 2022: 9).

Ulus-ötesi baskı pratiklerini gelişmesinde ve sürdürülmesine otoriter rejimler arasındaki iş birliği de etkili olmaktadır. İşbirliğinin nedeni ise ortak bir illiberal değerler manzumesine sahip olmalarıdır (Erdman vd. 2013, Von Soest, 2015). Bu tip rejimler birbirlerine düşünsel ve maddi düzeyde fayda sağlarlar; uluslararası örgütlerdeki oylamalarda birbirlerine destek olurlar; askeri ve güvenlik meselelerinde ortak hareket ederler; muhalefetle mücadele etme ve istikrarlı hükümet oluşturma konusunda birbirlerinden öğrenirler (Erdman vd. 2013: 5). Dolayısıyla otoriter rejimlerin artması ve yaygınlık kazanması onlara yeni müttefikler kazandırarak, iktidar ömürlerini uzatır. Bu nedenle de birbirlerinin muhaliflerine karşıtı da aynı otoriter pratikleri uygulamaktan çekinmezler. Böylece yukarıda bahsettiğimiz tüm ulus-ötesi baskı pratiklerinin etkili olmasını sağlarlar. Freedom House'un raporuna göre 2021 tarihinde ulus-ötesi baskı olarak kayıtlara geçen vakaların %74'ü "Özgür Olmayan" ev sahibi ülkelerde gerçekleşmiştir.⁶ Baskı olaylarının sadece %26'sı, Özgür ve Yarı Özgür ülkelerde gerçekleşmiştir. Bu da otoriter rejimler arasındaki iş birliğinin net bir göstergesidir. 2020 seçimlerinden sonra Rusya'ya sığınan Belarus muhalefetinin hem Belarus karşıtı gösterilerde bulunmasına hem de örgütlenmesine Rusya tarafından izin verilmediği gibi Belarus'dan gelen teslim talepleri de ivedilikle yerine getirildi. Yine Türkiye de Çin'in Uygur Türkleri hakkındaki taleplerini yerine getirmekte ve onları Çin rejimine zarar vermeyecek bir kısıtlama içinde tutmaktadır.

Bu tip ülkeler ortak refah ve huzur için inşa edilmiş uluslararası örgütleri de diasporadaki muhaliflerini susturabilmek için istismar edebilmektedirler. Bu noktada özellikle Çin'in BM nezdindeki faaliyetleri çarpıcıdır. Çin diplomatları BM kurullarına gelen tanıkları, şikayetçileri taciz ederek, fotoğraflayarak onlara göz dağı verebilmektedir. Cenevre'deki UNHRC'ye (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi) katılmaya gelen muhalifleri "terörist" olarak etiketleyerek, İsviçre makamlarına göz altına aldirtmaktadırlar. Yine UNHRC üyeleri üzerindeki etkisi ile Çin "insan hakları" konusunda küresel bir gerilemeyi sağladığı gibi ulus-ötesi baskının da önünü açmaktadır. Konseyin 47 üyesinden sadece üçte biri "özgür ülke" olarak sınıflandırılmaktadır. Bu durum alınan kararlarda da "insan hakları" aleyhine sonuçlar yaratmaktadır. 2018 Mart'ında Çin, UNHRC'nin insan hakları ihlallerine karşıtı yaptırım gücünü, "devletlerarası diyalog ve iş birliği" gibi bir başlıkla yer değiştirmiştir.⁷ Verdiđi teklif komisyondaki özgür olmayan ülkeler tarafından onaylanmış ve böylece insan hakları, devletlerin egemenliği nosyonu içine yedirilmiştir. Çin'in diğer devletler üzerindeki bu etkisinin arkasında hiç şüphesiz büyük iktisadi gücü ve otoriter rejimler arasındaki "iş birliği" olgusu vardır (David, 2023). Aynı süreç BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'de de görülmektedir. Bu konseyin sivil toplum örgütlerini BM karar süreçlerine katılmaları hususunda akredite eden bir komitesi vardır, *NGO Committee* olarak bilinen bu oluşumun 2021 yılı itibari ile üyelerinin çoğunluğu özgür olmayan ülkelerdir. Kendilerini *Like-Minded Group* olarak tanımlayan ve Çin'in güdümünde hareket eden bu ülkeler eleştirel bir duruşa sahip olan STK'ların başvurularını ya tehir etmekte ya da reddetmektedirler (Inboden, 2021). Özellikle Uygur Türkleri gibi etnik azınlıkların taleplerini savunan STK'lar böylece BM nezdinde seslerini duyurma imkanını yitirmektedir.

Ulus-ötesi baskıda *İnterpol* de sıklıkla istismar edilen bir diğer uluslararası kurumdur. Devletler *İnterpol* sayesinde uydurma dosyalar ile sürgündeki vatandaşlarını gözaltına aldırıp, geri iadelerini sağlayabilmekteler. Yine *İnterpol* sistemi üzerinden vatandaşlarının

⁶ "Defending Democracy in Exile" Policy Responses to Transnational Repression [https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-05/Complete TransnationalRepressionReport2022_NEW_0.pdf](https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-05/Complete%20TransnationalRepressionReport2022_NEW_0.pdf) (Erişim, 2023).

⁷ "China's Trojan Horse Human Rights Resolution" <https://thediplomat.com/2018/03/chinas-trojan-horse-human-rights-resolution/> (Erişim, 2023).

pasaportlarının kayıp ya da çalıntı olduğu beyanı ile onların ülkeler arası yolculuklarına mâni oldukları gibi, tutuklanmalarına da neden olabilmektedirler. Bunun haricinde 2021 yılında kurum başkanlığının Birleşik Arap Emirlikleri'ne geçmesi de otoriter rejimler için daha büyük bir konfor alanı yaratmıştır. BAE'li yönetici Rusya'nın işgalden sonra İnterpol sisteminden çıkarılması teklifini reddetmiş aynı zamanda Suriye'yi tekrar sisteme dahil etmiştir.⁸ Bu iki ülkenin de ulus-ötesi baskı konusundaki karnesi düşünüldüğünde İnterpol'un, bu baskıyı engellemekten ziyade yoğunlaştıracağı söylenebilir.

Otoriter rejimlerden kaçan insanlar, demokratik rejimlerin mültecilere/sığınmacılara karşı giderek daha etkili fiziksel ve hukuki engeller çıkarması nedeniyle ister istemez bu engelleri yaratamayan, nispeten daha ulaşılabilir ve kültürel/etnik olarak da kendisine daha yakın olan otoriter ülkelere gitmektedirler. Otoriter rejimler arasındaki iş birliği ise yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bu insanların "ulus-ötesi baskı" pratiklerine uğramalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla diasporaya uzanan şiddetin bir diğer mümessili de sınırlarını bu insanlara kapatan demokratik rejimlerdir. Özellikle AB son yıllarda başta Türkiye olmak üzere, Kuzey Afrika'dan birçok ülke ile anlaşmalar yaparak sığınmacıların kendi sınırlarına yaklaşmasına mâni oldu. Böylece sığınmacılar, insan hakları karneleri hiç de iyi olmayan bu ülkelerde zorunlu olarak kaldılar. Bu da onların ulus-ötesi baskıya daha fazla maruz kalmalarına neden oldu. Neticede diyebiliriz ki, demokratik hükümetler, küresel ölçekte demokratik değerlerin daha fazla erozyona uğramasına yol açmaktadır.

Diasporadaki muhaliflerin ülkelerindeki demokrasi mücadelesine en büyük katkıları kaçınılmaz bir şekilde dijital teknolojiler üzerinden olmaktadır. Onların bu etkili mücadelesi, iktidarları da aynı platform üzerinden örgütlenmeye itmektir. Bu da literatürde *Şebekeleşmiş Otoriteryanizm* (Networked Authoritarianism) adı verilen olguyu karşımıza çıkarmaktadır (MacKinnon, 2011). Buna göre devletler casus yazılımlar ile sosyal medya hesaplarını takip ederek, trol orduları ile muhaliflere karşı nefret kampanyası düzenleyerek ve sosyal medya platformlarını veri paylaşmaya zorlayarak diasporadaki muhalifleri taciz etmekte, gözdağı vermekte ve böylece susturmaktadır (Morozov, 2011). Dijital teknolojileri otokratik rejimlerinin istikrarı için devşiren bu ülkeler ulus-ötesi baskıda da etkili olmaktadır. Zira bu tip dijital taktikler, fiziksel baskıya göre çok daha az maliyetli ve etkilidir. Özellikle Çin hükümeti ulus-ötesi muhalefetin sosyal medya hesaplarını casus yazılımlar ile yakından takip etmekte ve bu yöntemle elde ettiği veriler üzerinden hem muhalifleri sosyal medya linçine tabi tutarak, itibarsızlaştırmakta hem de anayurttaki yakınları üzerinde baskı kurmaktadır.

İran Rejiminin Ulus-ötesi Baskı Politikaları

Freedom House'un 2014'ten bu yana takip ettiği ulus-ötesi baskı vakalarının %30'u Çin tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunu Rusya takip etmektedir. Bu iki ülke de güçlü devlet kapasiteleri ve iktisadi kaynakları ile hem ev sahibi ülkelerde fiziksel baskıyı bizzat uygulayabilmekte hem de o ülkeler üzerindeki hegemonyaları ile sürgündeki muhalifleri susturabilmekte ya da teslim alabilmektedirler. İran bu iki rejim kadar etkili ve yaygın bir ulus-ötesi baskı uygulayamasa da son dönemde, yükselen kadın hareketinden dolayı çok sansasyonel bir şekilde bu baskı politikalarına başvurmuş ve özellikle 2022 yılına damgasını vurmuştur. Dahli olduğunu reddettiği Salman Rushdie suikast girişimi ve gazeteci Masih Alinejad'a planlanan saldırı tüm dikkatleri İran rejimine çekmiştir.

1979 İslam Devrimi'nden itibaren otoriter bir rejimden, totaliter bir rejime dönüşen (Chehabi, 2001) İran uluslararası toplum nezdinden sıklıkla insan hakları ihlalleri ve baskıcı pratikleri ile anılan bir ülkedir. Freedom House raporlarına göre "özgür olmayan ülke" olarak nitelenen İran, içeriden gelen demokratikleşme taleplerini sert bir şekilde bastırıldığı gibi uluslararası toplumun bu yöndeki çağrılarına ve yaptırımlarına da -rantiye devlet olmanın getirdiği avantajla- direnmektedir (Hen-Tov, 2007). Otokratik yapısından dolayı 1979'dan beri dışarıya göç veren ülkenin başta Avrupa ve ABD olmak üzere büyük bir diasporası bulunmaktadır. Bu diasporanın kahir ekseriyeti de rejim karşıtı bir kimliğe sahiptir. İran diasporası Batı başkentleri nezdinde sıklıkla rejim karşıtı lobi faaliyeti yürütmekte ve uluslararası toplumun yaptırımlarını artırmasını desteklemektedir.

⁸ "Syria's Interpol reinstatement dangerous for refugees, opposition figures: Legal experts", <https://www.arabnews.com/node/1942671/middle-east> (Erişim, 2023).

Özellikle kadın hareketinin başını çektiği bu aktivizm dünya çapında ses getirmekte ve İran'ın dünyadan izole edilmesinde etkin rol oynamaktadır. 2009 yılında başlayan etkili protesto hareketleri de diasporayı güçlendirmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimindeki usulsüzlüklere tepki olarak doğan ve “Yeşil Hareket” adını alan protestolar özellikle diasporanın da “sosyal medya” platformları üzerinden sürece dahil olması ile rejim için yıkıcı boyutlara ulaştı (Naghıbi, 2011: 56). Ancak 6 ay sonra bastırılabilen bu isyandan sonra rejim diasporayı daha sıkı bir şekilde kontrol etmek gerektiğini fark ederek otokratik bir “diaspora siyaseti” geliştirmeye koyuldu (Michaelsen, 2018). 2009 protestolarının bir diğer sonucu da olaylara dahil olan binlerce muhalifin ülkeyi terk ederek, diasporaya katılmasıydı.

Rejim kurulduğu günden bu yana başta suikastlar olmak üzere birçok farklı ulus-ötesi baskı taktiği kullanılmaktadır (Shain, 1989). Suikastların yöneldiği isimler daha çok silahlı terör eylemlerinde bulunan örgüt üyeleridir. Bu noktada Halkın Mücahitleri ve ayrılıkçı Arap milliyetçileri (ASMLA) temel hedefler olmuşlardır. 2010'lu yılların ikinci yarısında Hollanda, Belçika ve Türkiye’de bu örgütlerin önemli isimlerine suikastlar düzenlenmiştir. 2017 yılında ise Farsça yayın yapan Gem TV’nin yöneticisi Saeed Karimian İstanbul’da öldürüldü. Karimian İran yargısı tarafından gıyabında yargılanmış ve “batı kültürünü yaymak”, “islam değerlerinin aleyhinde davranmak” gibi suçlamalar ile 6 yıl hüküm giymişti. Tehditler aldığı bilinen gazetecinin İran istihbaratı tarafından öldürüldüğü varsayılmaktadır.⁹ 2019 yılında ise popüler Telegram kanalı üzerinden yayın yapan muhalif gazeteci Massoud Molavi Vardanjanı yine İstanbul’da öldürüldü. Türk makamları Vardanjanı suikastının arkasında bir İran elçiliği çalışanının olduğunu belgelediği gibi yine İran kökenli bir uyuşturucu baronunun da dahil olduğunu ortaya koydu. Zindaştı olarak bilinen bu kişinin yukarıda bahsettiğimiz Karimian’ın öldürülmesinde de parmağı olduğu tespit edildi.¹⁰ Türkiye Vardanjanı’nın katiline sahte belge düzenleyerek kaçmasını sağlayan konsolosluk çalışanını sorguya alsa da İran’ın talebi üzerine salıvermiştir. İran’ın Türkiye’deki konsolosluk çalışanları ulus-ötesi baskının uygulanmasında oldukça etkindir. Eski Cumhurbaşkanı Rafsancani de anılarında “Halkın Mücahitleri Örgütüne” karşı İran konsolosluk çalışanlarının “adam kaçıрма” operasyonlarından bahsetmektedir.¹¹

Zorla kaçıрма da rejimin sık kullandığı taktiklerden biridir. Ancak bu operasyonlar ilk bölümde de belirttiğimiz üzere demokratik/özgür ülkelerde gerçekleşmemekte, yarı özgür ve özgür olmayan ülkelerde etkili olmaktadır. Zira ev sahibi ülkenin egemenlik alanı içinden bir kişiyi, o ülkenin zımnı rızası olmadan kaçırmak oldukça zordur. Bu nedenle İran Devrim Muhafızları’nın icra ettiği bu kaçıрма olayları Türkiye, Irak ve BAE gibi ülkelerde gerçekleşmektedir. Kaçıрма olaylarının en çok ses getireni Fransa’da rejim karşıtı gazetecilik/yayıncılık yapan Ruhollah Zam’ın bir ziyaret için geldiği Irak’tan Devrim Muhafızları tarafından İran’a götürülmesidir. İran’da yargılanan Zam “yeryüzünde fesat çıkarmak” iddiası ile 2020 yılında idam edilmiştir.¹² 2021 yılında ise New York Federal mahkemesi, 4 İran devlet görevlisi hakkında tutuklanma kararı çıkardı.¹³ Dosyanın içeriğine göre İran’da mukim olan bu şahıslar, İran kökenli bir gazeteci ve hak savunucusu olan Masih Alinejad’ı kaçırmak için bir operasyon hazırlamışlardı. Buna göre ilk hedef gazetecinin başka bir ülkeyi ziyaret etmesinin teşvik edilmesiydi. Bir konferans, bir iş görüşmesi ya da bir mülakat bahanesi ile İran’ın rahat operasyon yapabileceği ya da devlet görevlilerinin devşirildiği bir üçüncü ülkeye seyahat etmesi sağlanacaktı. İran’ın ikinci taktiği ise hedefin İran’daki yakınlarının onu bir üçüncü ülkeye görüşmek için davet etmesiydi. Alinejad o ülkeye geçince de İran istihbaratı ya da önceden ayarlanmış ilgili

⁹ “Gem TV: Iranian CEO Saeed Karimian shot dead in Istanbul”, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-39761451> (Erişim, 2023).

¹⁰ “Drug Lords and Diplomatic Staff Linked to Telegram Dissident's Assassination in Turkey” <https://iranwire.com/en/features/68922/> (Erişim, 2023).

¹¹ a.g.e

¹² “İran’da muhalif gazeteci Ruhullah Zem idam edildi” <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55286182> (Erişim, 2023).

¹³ “Iranian Intelligence Officials Indicted on Kidnapping Conspiracy Charges” <https://www.justice.gov/opa/pr/iranian-intelligence-officials-indicted-kidnapping-conspiracy-charges> (Erişim, 2023)

hükümetin görevlileri onu tutuklayarak, İran'a teslim edecekti. Ayrıca özel dedektifler ile kurbanın Amerika'daki evi ve yakınları sürekli takip ettirilmişti. Hatta İran istihbaratı, gazetecinin evinden kaçırılıp, deniz yolu ile ikili ilişkilerinin iyi olduğu Venezuela'ya getirilmesini daha düşünmüştü. Alinejad başarısız bu kaçırma girişiminden bir yıl sonra bu sefer bir suikast teşebbüsü ile karşı karşıya kaldı. İran İstihbaratı ile bağı olduğu tespit edilen bir şahıs, saldırı silahı ile Alinejad'ın evinin yanında yakalandı.¹⁴ Benzer bir soruşturma yürüten Kanada makamları da İran'ın kaçırma ve takip gibi operasyonlarda eski hükümlüleri (uyuşturucu satıcıları ve mücevher hırsızları) kullandığını tespit etmişlerdir. Aynı soruşturmada muhalif erkeklerin üçüncü ülkelere yolculuğa ikna edilmesi için de "kadınların" (Honey pot) kullanıldığı açığa çıkmıştır (Harris vd. 2022).¹⁵

2022 yılında Mahsa Amini'nin gözaltında ölümünün ardından başlayan protestolar, İran rejimini daha da katı politikalara yöneltmiş ve ulus-ötesi baskı uygulamalarını da artırmıştır. O dönemde İngiltere menşeli BBC Persian ve Iran International haber kanalı çalışanları yaptıkları protesto haberleri üzerinden rejimin tepkisini çekmişler ve çeşitli tehditler almışlardır. Hatta İngiliz polisi tehditler nedeniyle bu kanalların önünde nöbet tutmak durumunda kalmıştır. İran komşusu olan Türkiye'de de bu tür baskı pratiklerini kullanmaktadır. 2022'nin Ekim ayında Türkiye'ye sığınmış olan muhalif İranlı şair Mohammad Shaban, Manisa'daki evinde ölü bulundu. Yakın arkadaşı olan bir diğer sığınmacı Mehdi Hajati, Shaban'ın İran istihbaratı tarafından tehdit edildiğini ve kurbanın annesinin de Türk makamları tarafından "oğlunun İran istihbaratı tarafından öldürüldüğü" konusunda bilgilendirildiğini söyledi. Kendisi de Bahai haklarını savunduğu için İran'da hapis yatan ve çıkar çıkmaz Türkiye'ye iltica eden Hajati, Türk yetkililer tarafından faaliyetlerini durdurması konusunda uyarıldığını, aksi takdirde deport edileceği bilgisinin verildiğini belirtti.

Görüldüğü üzere İran'ın ulus-ötesi baskı pratiklerinin artışında 2020'den sonra önemli bir ivmelenme görülmektedir. Bunun temel nedeni de o yılın başında Irak'ta, Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin ABD tarafından öldürülmesidir. Rejim hem Süleymani'nin itikamını alabilmek hem de uğradığı büyük itibar kaybını telafi edebilmek için bu tarihten sonra yurtdışında operasyonlara yönelmiştir. Bu noktada Amerikalı kamu görevlilerini hedef aldıkları gibi onlardan daha fazla olmak üzere bir düşman olarak gördükleri İranlı muhalifleri de hedef tahtasına koymuşlardır. Ayrıca İranlı muhaliflere diasporada uygulanan şiddetin tüm diasporanın gözünü korkutarak, onları depolitize edeceğini de düşünmektedirler.

Vekaleten cezalandırma da İran rejiminin sık başvurduğu taktiklerdendir. 2017 yılında BBC için çalışan 85 İran kökenli gazeteci katıldıkları bir mülakatta aile üyelerinin yaptıkları haberler üzerinden göz altına alındıklarını ve soruşturma geçirdiklerini beyan etmişlerdir. Ayrıca kendilerini ziyarete gelen akrabalarının ya gitmeden önce otoritelerce "casusluk" için zorlandıklarını ya da döndüklerinde sorguya çekildiklerini iddia etmişlerdir. Rejim ayrıca muhaliflerin akrabalarını, onları itibarsızlaştırmak için kullanabilmektedir. İnsan hakları aktivisti Shirin Ebadi'nin kocası devlet televizyonuna çıkartılarak, ona karısının Batı'nın İran karşıtı komplosuna alet olduğu söylenmiştir. Masih Alinejad'ın kız kardeşi de aynı şekilde ekrandan ablasının batılı yaşam tarzını ve eylemlerini eleştirerek, ailesinin Alinejad'ı onaylamadığını söylemek zorunda bırakılmıştır. İran otokrasisi vekaleten cezalandırmada kamu hizmetinden mahrum bırakma ve işinden etme gibi yollara da başvurmaktadır. Aynı mülakatta bir BBC çalışanı, kendisi yüzünden kardeşinin İran'daki işinden olduğunu belirtmiştir. Yine akrabaların resmi evrak işleri bürokrasi tarafından yerine getirilmemektir (Moss&Michaelsen&Kennedy, 2022: 740). Bir başka muhalif gazeteci Ramezpour da yakınlarının, onun yüzünden görevde yükselmediklerini ve maaşlarının düşük tutulduğunu söylemektedir. Animasyon

¹⁴ "Woman Who Unwittingly Aided Iranian Kidnapping Plot Gets 4-Year Sentence" <https://www.nytimes.com/2023/04/07/nyregion/iran-kidnapping-plot-sentencing.html> (Erişim, 2023)

¹⁵ "Rise in Iranian assassination and kidnapping plots alarms Western officials" <https://www.washingtonpost.com/world/2022/12/01/iran-kidnapping-assassination-plots> (Erişim, 2023)

sanatçısı olan bir diğer muhalifi ise annesinin emekli maaşına bloke konulması ve de annesine yolladığı paraların engellenmesi gibi tehditlerle sindirmişlerdir (Esfandiari, 2013).

2009 protestolarından sonra rejim bilişim teknolojileri üzerinden örgütlenen muhalefeti yine aynı platformlar üzerinden yıldırıma ve susturmaya yöneldi. *Şebekeleşmiş Otoriteryanizm* olarak adlandırılan bu yeni taktik ile ulus-ötesi baskı da sanal ortama kaydı. İran istihbaratı bu tarihten sonra oluşturduğu “İran Siber Ordusu” ile muhalif sitelere, sosyal medya hesaplarına saldırılar düzenlemektedir. Hackleme, erişimi yavaşlatma ve hesapları askıya aldırma en temel taktikleridir. Etkili sosyal medya figürlerinin mail ve sosyal medya hesaplarını ele geçirebilmek için ise virüs ya da aldatıcı mesaj göndermek tercih edilmektedir. Bu hesaplara ulaşmanın arkasındaki gaye ise o kişinin, İran’daki bağlantılarını ortaya çıkarma ve onların üzerine giderek, muhalifi susturmaktır (Michaelsen, 2018: 258). Hesabın ele geçirilemediği durumlarda ise muhalife organize bir şekilde “hakaret ve tehdit” saldırıları yapılmaktadır. Masih Alinejad hemen hemen her gün ölüm tehdidi içeren bir mail aldığını belirtmektedir. Bunların haricinde sosyal medya üzerinden “karalama kampanyası” yürütmek de rejimin uyguladığı taktiklerdendir. Rejimin trol ordusu hedefe oturttuğu bir muhalifi “batının ajanı” ya da cinsel anlamda “ahlaksız” olarak sunarak, itibarsızlaştırmaktadır (Michaelsen, 2018: 259). Alinejad maruz kaldığı karalama kampanyasını şu şekilde aktarmaktadır: “Beni önce ahlaksız, fahişe ve uyuşturucu bağımlısı olarak sundular, ardından İngiliz casusu oldum. En nihayetinde tecavüze uğradığıma dair haberler yaptılar”. Bu tip haberler, İran gibi muhafazakâr bir toplumda oldukça etkili olabilmektedir.

SONUÇ

Görüldüğü üzere otoriter rejimler hem diasporadaki muhalefetin uluslararası kamuoyunda yaratacağı tepkiden hem de ülke içindeki rejim karşıtlığını mobilize etmesinden çekinmektedirler. Bu nedenle daha önceleri ülke içine odaklanan ve içeride uyguladıkları kontrol, baskı ve propaganda ile varlıklarını sürdüren bu tip devletler artık diaspora üzerine de siyaset geliştirmek durumundadırlar. Öyle ki otokrasiler ülkeden çıkış sürecini, diasporanın bizi kendisini ve de geri dönüş süreçlerini politikleştirmektedir. Bunu yaparken de diasporadaki vatandaşlarını kategorize etmekte ve onları “*Tebaa vs. kanun kaçağı*”, “*vatansever vs. hain*” ya da “*klient*” olarak tanımlamaktadır. Rejim kendi güvenliği için risk teşkil etmeyen ve gelirleri ile anayurda katkıda bulunan vatandaşlarını tebaa ve vatansever olarak sınıflandırırken, rejim aleyhine politik tavır alanları ise kanun kaçağı ve hain olarak görmektedir. İlk gruptan hem uluslararası meşruiyet hem de maddi kaynak anlamında faydalanırken, ikinci grubu ise bir dizi baskı aygıtı ile yıldırma ve pasifize etmektedir. Ulus-ötesi baskı teknikleri olarak adlandırılan bu yöntemler suikastlerden, internet üzerinden itibarsızlaştırmaya kadar değişen bir skalaya sahiptir. Freedom House verilerine göre Çin bu baskı pratiklerinin uygulanmasında uzun süredir üstünlüğünü korumaktadır. Ancak son birkaç yıldır İran’ın da içeride yaşadığı protesto hareketlerine istinaden ulus-ötesi baskı pratiklerini artırdığına tanık olmaktadır. İran rejimi Kasım Süleymani’nin öldürülmesi ve hemen ardından gelen Mahsa Amini olaylarından itibaren içerideki saygınlığını ve otoritesini koruyabilmek adına diaspora üzerinde çok daha baskıcı bir politikaya yönelmiştir. Bu süre zarfında suikastlarda artış görüldüğü gibi zorla kaçırma da yaygınlaşmıştır. Rejim bunların yanı sıra vekaleten cezalandırma ve sosyal medya linçleri üzerinden de muhalif diasporayı sindirme yoluna gitmiştir. İran’ın ulus-ötesi baskı pratiklerinin rejimin devamlılığında çok etkili olduğunu söyleyebiliriz. Zira rejimin baskı/kontrol aygıtlarına karşı toplumsal muhalefet ancak diasporadan gelecek maddi/manevi destek ile ayakta durabilmektedir. Bu nedenle diasporanın sindirilmesi içerideki rejim karşıtı hareketleri de susturmaya ve böylece otokrasinin gücünü konsolide etmektedir. İran rejiminin 2009 yılından itibaren sürekli toplumsal hareketler ile mücadele etmesine rağmen mevcudiyetini koruyabilmesinin arkasında hiç şüphesiz ulus-ötesi baskı pratikleri etkili olmaktadır. Dolayısıyla demokratikleşme mücadelesi veren güçlerin bu pratikleri yakından takip etmesi, bunları analiz etmesi ve de karşılıklarına etkili stratejiler ile çıkması gerekmektedir. Bu noktada uluslararası kurumlara ve de medyaya önemli vazifeler düşmektedir. Ulus-ötesi baskının fiziksel formları daha önce de ifade ettiğimiz üzere özgür olmayan ülkelerde gerçekleşmektedir. Bu nedenle uluslararası kurumlar üzerinden sağlanacak gözlem, denetim ve yaptırımlar ile baskıya imkân tanıyan ve baskıyı uygulayan ülkeler nezdinde caydırıcı bir güç tesis edilmiş olacaktır. Yine uluslararası medya da bu

tür baskı pratiklerini takip ederek, küresel kamuoyunu sürekli canlı ve teyakkuza tutacaktır.

KAYNAKÇA

- Adamson, F. B. (2002) 'Mobilizing for the transformation of home: politicized identities and transnational practices', in N. Al-Ali and K. Koser (eds) *New approaches to migration? Transnational communities and the transformation of home*, London: Routledge, 155–68.
- Chehabi, H. E. (2001). The political regime of the Islamic Republic of Iran in comparative perspective. *Government and Opposition*, 36(1), 48-70.
- Cooley, A. A., & Heathershaw, J. (2017). *Dictators without borders: Power and money in Central Asia*. Yale University Press.
- Dagi, D. (2020). The EU–Turkey Migration Deal: Performance and Prospects. *European Foreign Affairs Review*, 25(2).
- David, Raphael Viana (2022). "China's growing influence at the UN Human Rights Council", SUR 32 accessed September 25, 2023, <https://sur.conectas.org/en/chinas-growing-influence-at-the-un-human-rights-council/>
- Erdmann, G., Bank, A., Hoffmann, B., & Richter, T. (2013). International cooperation of authoritarian regimes: Toward a conceptual framework (No. 229). GIGA Working Papers.
- Esfandiari, G. (2013). Iran tells reporters: Quit working for outsiders. Radio Free Europe Radio Liberty. <http://www.rferl.org/content/iran-foreign-journalists-threats/24824603.html> (Erişim, 2023).
- Glasius, M. (2018). Extraterritorial authoritarian practices: A framework. *Globalizations*, 15(2), 179-197.
- Hägel, P. and P. Peretz (2005) "States and transnational actors: who's influencing whom? A case study in Jewish diaspora politics during the cold war", *European Journal of International Relations*, 11 (4), 467–93, doi: 10.1177/1354066105057893.
- Harris, S., Mekhennet, S., & Torbati, Y. (2022). Rise in Iranian assassination, kidnapping plots alarms Western officials. *Washington Post*, 1.
- Hen-Tov, E. (2007). Understanding Iran's new authoritarianism. *The Washington Quarterly*, 30(1), 163-179.
- Inboden, R. S. (2021). China at the UN: Choking civil society. *Journal of Democracy*, 32(3), 124-135.
- Koinova, M. (2009) 'Diasporas and democratization in the post-communist world', *Communist and Post-Communist Studies*, 42 (1), 41–64, doi: 10.1016/j.postcomstud.2009.02.001.
- Linz, J. J., & Stepan, A. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe*. jhu Press.
- MacKinnon, R. (2011). China's "networked authoritarianism". *J. Democracy*, 22, 32.
- Michaelsen, M. (2018). Exit and voice in a digital age: Iran's exiled activists and the authoritarian state. *Globalizations*, 15(2), 248-264.
- Moss, D. M. (2016) 'Transnational repression, diaspora mobilization, and the case of the Arab Spring', *Social Problems*, 63 (4), 480–98, doi: 10.1093/socpro/spw019.
- Moss, D. M., Michaelsen, M., & Kennedy, G. (2022). Going after the family: Transnational repression and the proxy punishment of Middle Eastern diasporas. *Global Networks*, 22(4), 735-751.
- Morozov, E. (2011). *The net delusion: How not to liberate the world*. London: Allan Lane.

- Naghibi, N. (2011). Diasporic disclosures: Social networking, Neda, and the 2009 Iranian presidential elections. *Biography*, 56-69.
- Shain, Y. (1989). *The frontier of loyalty. Political exiles in the age of the Nation-State*. London: Wesleyan University Press.
- Tsourapas, G. (2015) 'Why do states develop multi-tier emigrant policies? Evidence from Egypt', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41 (13), 2192–214, doi: 10.1080/1369183X.2015.1049940.
- Tsourapas, G. (2018). Authoritarian emigration states: Soft power and cross-border mobility in the Middle East. *International Political Science Review*, 39(3), 400-416.
- Tsourapas, G. (2020). Theorizing state-diaspora relations in the Middle East: Authoritarian emigration states in comparative perspective. *Mediterranean Politics*, 25(2), 135-159.
- Tsourapas, G. (2020a). The long arm of the Arab state. *Ethnic and Racial Studies*, 43(2), 351-370.
- Von Soest, C. (2015). Democracy prevention: The international collaboration of authoritarian regimes. *European Journal of Political Research*, 54(4), 623-638.